

Dk DIALOG

Slouží pro provozní účely Demokratického klubu. Určeno jeho členům.

Adresa: Demokratický klub, pošt.přihrádka 663, 111 21 Praha 1

Systém poměrného zastoupení a systém většinový /2/

Podmínka minimum hlasů - "práh"

V 1. části tohoto příspěvku věnovaného systému poměrného zastoupení a systému většinovému byly uvažovány jako protilehlé oba principy v čisté podobě /Dk - Dialog č. 8/1991/. Vztah těchto principů však proniká i do systému smíšeného /tam je část mandátů obsazována jedním a část druhým systémem, takže oba systémy jsou viditelně oddělené/ a do systému omezeného poměrného zastoupení.

Systém omezeného poměrného zastoupení, který byl uplatněn v ČSFR v parlamentních volbách v roce 1990, je založen, jak už sám název ukazuje, na principu poměrného zastoupení, avšak je omezen klauzulí minima. Naše tehdy a dosud platné volební zákony to vyjadřují tak, že politické strany, které získaly méně než určitý procentuální zlomek hlasů, nepostupují do prvního skrutinia, ve kterém se rozdělují mandáty v rámci volebních krajů. /Jde o 5 % ve volbách do ČNR, 3 % ve volbách do SNR a 5 % ve volbách do Federálního shromáždění, přičemž postačí dosažení tohoto minima i jen v jedné z republik./ Tyto strany, které nevyhověly klauzuli o minimálním podílu hlasů, a tedy nepřekročily předepsaný "práh", jsou ze zastoupení v příslušném parlamentním sboru vyloučeny; o hlasy, které byly pro ně odevzdány, se dělí strany, jež "práh" překročily, a to v tom vzájemném poměru, kolik samy získaly hlasů. Propadlé strany tedy stíhá podobný osud jako strany, které neuspěly ve volbách při většinovém systému, tj. z jejich hlediska hlasy pro ně odevzdané přicházejí nazmar. Může jít přitom o dosti velký okruh voličů; při volbě parlamentního sboru o 200 poslancích a pětiprocentním "prahu" má kandidující strana buď nejméně 10 poslanců nebo žádného.

Účelem "prahu" je /z hlediska etatismu/ omezení počtu parlamentních stran vyloučením stran malých. Od toho se očekává větší dělnota parlamentu, snadnější sestavení vlády a její větší

stabilita. Nelze však v našich poměrech očekávat, že by se tak vyloučila nutnost vytváření i povolebních koalic. K uplatnění však přijdou nejprve koalice předvolební, jež pro menší strany snižují riziko důsledků z nepřekročení "prahu". Zatímco se u většinového systému předpokládá, že budou vyloučeny z uplatnění v parlamentu krajní politické směry /předpoklad nemusí být vždy splněn!/, v "práhovém" systému může naopak dojít k jejich relativnímu posílení, pokud přesáhnou předepsaný "práh" a budou se pak dělit o hlasy odevzdané pro jiné, nekrajní strany, které předepsaného minima nedosáhly.

Z hlediska demokratismu, jež bylo blíže charakterizováno v 1. části tohoto příspěvku, je nutno "práhovému", tj. omezenému systému poměrného zastoupení vytknout především to, že nevyhovuje požadavku, aby složení voleného parlamentního sboru odpovídalo složení voličů podle jejich postojů ke kandidujícím stranám v momentu voleb. Narušením čistého poměrného zastoupení "prahem" se snižuje reprezentativnost parlamentu /z hlediska voličstva/. "Práh" porušuje rovnost demokratických politických subjektů, která je esenciálním principem demokracie a demokratismu. Přináší nerovnost kandidátů, kteří získali stejný /plný/ počet hlasů /volební číslo/; někteří z nich se stanou poslanci, jiní nikoliv, a to jen proto, že jejich kolegové nebo i jen jediný kolega v úhrnném počtu do "prahu" chybí. Obdobně "práh" zpětně narušuje rovnost voličů, neboť hlasy pod prahem se anulují. Vytváří se tak kategorie neparlamentních, i když kandidujících stran; současně se však vytváří i kategorie voličů dosti početného okruhu, kteří nemohou vidět ve zvolených poslancích své žádoucí zástupce. /Parlamentní doktrína založená na principu většinovém ovšem na věc hledí tak, že poslanec zastupuje i ty voliče svého obvodu, kteří pro něj nehlasovali./

Aktuální československé zkušenosti ukazují, že stabilita ve vládě a parlamentu a v jejich vzájemných vztazích je problematizována spíše vývojem ve velkých nebo větších politických stranách či hnutích, než by je problematizovaly malé /"podpráhové"/ strany zastoupené v parlamentě /viz štěpení Občanského fóra, Veřejnosti proti násilí, HSD-SMS, KSČM/. Také význam předvolebních koalicí není bez problémů; při vstupu do parlamentu vyhoví složky koalice podmínce "prahu", ale poté jsou nahlíženy event. se i chovají samostatně /KDU/.

Pokud jde o otázku stability vlády a funkčnost parlamentu při větším počtu drobných politických stran, jež by jinak byly pod "prahem", lze uvést alespoň tyto poznámky: Malá strana, která nemá svého zástupce ve vládě, nemusí být automaticky stranou opoziční. Kromě toho štěpení ve větších stranách nebo hnutích může vést k tomu, že některá z nástupnických stran se z pozice vládní ocitne v opozici /SDO, HZDS/, přičemž počet mandátů připadající na tento posun může být blízký počtu mandátů, které by připadly na strany "pod prahem". Stabilita vlády nemusí být tedy problematizována především větším počtem malých stran. Funkčnost parlamentu by mohla být podpořena ustanoveními jeho jednacího řádu ve vztahu k poslaneckým klubům /jejich velikost, event. povinné členství v klubech, rozlišení vystoupení poslance, otázek členům vlády a interpelací z hlediska jejich časového vymezení, rozsahu a způsobu projednávání podle toho, zda poslanec vystupuje za svůj klub nebo jen za svou osobu, apod./.

Závěrem: Z hlediska demokratismu je třeba dát přednost systému poměrného zastoupení v jeho čisté podobě před systémem poměrného zastoupení omezeným klauzulí minima, tj. instrumentem "prahu".

17.10.1991

Josef Srbený

Zločiny a omyly

/Výňatek z příspěvku, jež předal za svou osobu člen Dk na Konferenci o zločinech komunismu, konané v říjnu 1991 v Praze/

Dozvěděl jsem se, že někteří přátelé pocítovali vymezení předmětu zkoumání dané názvem koference jako příliš úzké, a to z metodického i morálního hlediska.

Světový vývoj během léta 1991 po mém soudu ještě výrazně posunul do popředí aktuálnost úkolu neomezit se jen na zločiny a jiné záměrně zhoubné snahy totalitní moci, nýbrž věnovat pozornost též omylům komunismu, tj. těm jeho kořenům nebo prvkům, které nebyly - nebo nebyly a nejsou nutně - vědomě zaměřeny k mravně špatným cílům. Původní cíle koference tím nejsou snad odsunuty do pozadí, naděje na otevření zahraničních archivů i další nové faktory naopak činí záměr reálnějším.

Je ovšem zřejmé, že rozsah zamýšlených prací koference nelze neomezeně rozšiřovat. Ponechávám proto vědomě otevřenou otázku, nakolik a v jaké podobě zkoumání omylů komunismu vstoupí do pracovních programů koference - možná jen jako zřetelnější vědomí kontextu. K dokreslení však dodávám alespoň toto:

- Nezdár komunistického systému lze považovat za výsledek historického experimentu, jež je třeba vyhodnotit s péčí úměrnou jeho rozsahu, nadějím do něj vkládaným i ceně, již milióny lidských bytostí za něj zaplatily, platí a ještě zaplatí.
- Za zkoumání stojí přitažlivost komunismu, a to pro jeho aktivní činitele /i bývalé, a právě z "nezločinných" motivů/ a sympatizanty ve svobodném světě, ale také pro potenciální přívržence kdekoli na světě dnes i v budoucnu.
- Transformace od komunismu k fungující a humánní demokratické společnosti si vyžádá nejen přestavby hospodářství, zákonodárství atp., ale též velmi náročné dlouhodobé proměny společenského vědomí. Bylo by zřejmě jedním z omylů komunistického typu chtít tuto proměnu naplánovat a institučně řídit, ale je naléhavě nutné soustředit pozornost na mylné představy, které - zpravidla nereflektovaně, a proto tím nebezpečněji - přežívají v našich hlavách a vůbec ve vědomí současného lidstva. Opět my v postkomunistických zemích máme v tomto směru nezastupitelné možnosti a povinnosti. Už vůči nastupujícím generacím u nás.

S potěšením mohu poukázat na to, že některé práce už tímto směrem postupují, např. přednáška Bohuslava Blažka In Lieu of Marxism /Namísto marxismu/, proslovená letos ve Vídni, ukazuje mj. bezděčný korumpující vliv marxismu na jeho aktivní odpůrce u nás. Za zmínku rozhodně stojí vyjádření nástupce kardinála Tomáška, pražského arcibiskupa Miloslava Vlka, že "...máme v žilách více vlivu minulých 40 let, než si připouštíme a než si často uvědomujeme" (Mundus orans 13/91, str. 6/. Bohužel i to, že jeho přístup

je v současném myšlení "reálného katolicismu" v Československu vzácný.

Září 1991

Václav Frei

I n f o r m a c e

Cyklus diskusních setkání "Aktuální otázky demokracie dnešních dnů", pořádaný Demokratickým klubem a Lidovou universitou vědy, techniky a umění, pokračoval dne 24. 10. diskusí na téma "Aktuální problémy referenda a smlouvy mezi Českou a Slovenskou republikou". Úvodní slovo přednesl JUDr. Dušan H e n d r y c h, CSc., proděkan právnické fakulty UK.

Další beseda se koná ve čtvrtek 28. listopadu 1991 v 17 hodin v učebně Městské knihovny v Praze, Mariánské nám. 1. Úvodní slovo k tématu "PEKAŘ A MASARYK" přednese PhDr. Vladimír S O U K U J, CSc., šéfredaktor Českých listů.

Zveme členy Demokratického klubu a jejich přátele k hojně účasti.